

MEER NATUUR IN ONZE GEMEENTEN

Volgens het nieuwe gemeentedecreet moeten de gemeentebesturen werken met strategische meerjarenplannen, verankerd in een zesjarige lokale beleidscyclus. De gemeente moet lange termijn doelstellingen voor natuur in deze strategische meerjarenplannen verwerken, zodat milieuresultaten ingebed zitten in het algemene beleid van de gemeente en maximaal sporen met andere doelstellingen van de gemeente. Daarom is het voor onze afdelingen het uitgelezen moment om hierover bij het begin van de bestuursperiode in gesprek te gaan met hun gemeentebestuur en bij te dragen aan die meerjarenplanning.

Waarom zou de gemeente met natuur moeten bezig zijn?

Natuurbehoud werd in het verleden vaak geassocieerd met **ethische motieven** of gevoelsmatige beweegredenen: natuur is belangrijk voor de natuurwaarde op zich, behoud van natuur is belangrijk voor komende generaties...

Natuur heeft echter ook een belangrijke **sociale waarde**: recreatiemogelijkheden, kansen voor laagdrempelige natuurbeleving in eigen streek, gezondheidsbevordering, mogelijkheden voor kinderen om via educatief natuurbeheer in contact te komen met natuur, kortom toegang tot bereikbare natuur als basisrecht voor iedereen. Natuurverenigingen, zoals Natuurpunt, dragen hiertoe bij doordat ze via lokaal verankerde vrijwilligersafdelingen mensen mogelijkheden bieden om samen te werken aan vrijwillig natuurbeheer en op die manier het lokale samenlevingsnetwerk versterken.

Natuur heeft ook een toenemende **economische waarde**: de zgn. ecosysteemdiensten zoals waterberging als bescherming tegen overstromingen, zorgen voor een aangename en aantrekkelijke

leef- en werkomgeving, bevordering van een streekeigen identiteit met voordelen voor de plaatselijke economie... Natuur als motor voor dynamiek in de lokale leefgemeenschap van stad en dorp. Tenslotte is er het **Europese natuurbeleid** dat verplichtingen oplegt voor het handhaven en verbeteren van natuur en biodiversiteit, gekoppeld aan een sanctiebeleid. Lokale besturen moeten mee zorgen voor de realisatie van die doelstellingen.

Natuurbeheer en Educatief Natuurbeheer nabij de bewoning.

Foto's Luc Nagels

Steden en gemeenten vormen dus een cruciale schakel voor meer van die natuur dicht bij huis. Ze bezitten belangrijke bevoegdheden op het gebied van natuur en bos, ruimtelijke ordening en de ondersteuning van lokale verenigingen: instrumenten die ze kan inzetten om een doortastend natuurbeleid te voeren. Ze kunnen ruimte maken voor natuur door gebieden aan te kopen, specifieke planten en dieren te beschermen, de bevolking te sensibiliseren...

Hoe goed scoort het natuurbeleid van de Vlaamse gemeenten?

Vlaanderen is arm aan natuur. Nochtans blijkt uit onderzoek dat 85% van de Vlamingen

wil dat natuur dicht bij huis beschermd wordt ¹. Het is dus een belangrijke uitdaging voor lokale besturen om hun inwoners voldoende groene ruimte te geven.

Per inwoner is in Vlaanderen gemiddeld 2 175 m² beschikbaar. Daarvan is vandaag slechts 150 m² (7%) puur natuur (openbare bossen, natuurgebieden in beheer door terreinbeherende verenigingen en ANB en militaire domeinen). Maar liefst 565 m² (26%) per Vlaming is bebouwd (infrastructuur, woningen en industrie). De open ruimte die ons rest wordt voor het leeuwendeel ingenomen door landbouw (1 100 m² per inwoner of 51%) (MIRA 2009 ²). Uit een studie van Natuurpunt naar aanleiding van de lokale verkiezingen ³ van 2012 weten we dat de gemiddelde oppervlakte natuur in een Vlaamse gemeente 6,7% van de totale oppervlakte bedraagt. 68% of 209 gemeenten zit onder dit gemiddelde. Een gemeente als Boutersem bijvoorbeeld zit op 6%. Gemeenten kregen in de studie van Natuurpunt ook een biodiversiteitsindicator toegekend van 0 - 10 naarmate er meer soorten van drie indicatorsoortengroepen voorkomen (dagvlinders, vogels en amfibieën en reptielen). Voor datzelfde Boutersem ligt die indicator op 5,43. In de studie zijn de cijfers voor andere gemeenten beschikbaar. Nog uit deze studie blijkt dat 1 op de 5 gemeenten zich actief inzet om natuur te beschermen.

Niet alleen is de oppervlakte natuur beperkt in Vlaanderen, ook de kwaliteit ervan is laag. Heel wat planten en dieren hebben het moeilijk om te overleven. Onderzoek van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) voor Vlaanderen toont dat 31% van alle geëvalueerde soorten regionaal uitgestorven of bedreigd zijn. Nochtans kan een ambitieus gemeentelijk natuurbeleid wel degelijk het verschil helpen maken.

¹ RWO, 2011. 'Ruimte voor morgen. Burgerparticipatie voor een groenboek beleidsplan ruimte'. Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Brussel.

² Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T. & Van Reeth W. (red.), 2009. 'Natuurverkenning 2030. Natuurrapport Vlaanderen, NARA 2009'. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO. Brussel.

³ Nys A, 2012. 'Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten 2006-2012'. Rapport Natuurpunt, Mechelen www.natuurpunt.be/uploads/01_pers/120928_rapportnatuurpuntnatuurbeleidvlaamsestedenengemeenten20062012finaal.pdf

Overstromingsgebied Laak in Ninde Tremelo.

Foto Agentschap voor Natuur en Bos, Etienne Meert

Hoe zouden we dat in onze gemeenten kunnen aanpakken? Door samen in te zetten op een aantal werkvloeren.

Multifunctionele natuur: natuur in het dorp of de stad dicht bij de mensen

Een eerste werkvloer heeft betrekking op het versterken van de natuur in stad en dorp. De doelstelling is natuur multifunctioneel in te zetten: voor recreatie en stille natuurbeleving, verrijken van de woonomgeving, snel bereikbare natuur voor educatie (scholen) of spel (jeugdbeweging) met aandacht voor versterking van aanwezige natuurwaarden, behoud van nog aanwezige soorten en kansen creëren voor nieuwe planten en dieren midden in de dorpen.

Concreet vragen wij de gemeenten rekening te houden met deze fundamentele, natuurgerelateerde behoeften bij de uitwerking van lokale projecten rond aanleg, beheer, sensibilisatie, het maken van (stappen)plannen, en het overleg daarover aan te gaan met hun lokale Natuurpunt-afdeling of -kern. In onze steden (Leuven,

Kinderen ontdekken de natuur.

Foto Luc Nagels

Tienen, Diest, Aarschot) is het levensnoodzakelijk dat groene ruimten behouden blijven en zelfs uitgebreid worden, en niet ten prooi vallen aan bouwpromotoren of infrastructuur zodat de 'verstening' nog toeneemt.

Versterken van bestaande natuurgebieden

Voldoende en voldoende grote natuurgebieden zijn de eerste pijler voor een soortenbeleid. Hoewel de aankoop van natuur geen kerntaak is van een gemeente, kan ze het in haar beleid wel opnemen en stimuleren. Subsidies voor de aankoop van natuurgebied door terreinbeherende verenigingen zijn hiervoor een goede indicator. Daarom moedigt Natuurpunt besturen aan om financiële steun te voorzien. Huurovereenkomsten zijn een andere mogelijkheid.

Concreet kan de gemeente de verdere uitbouw van de bestaande reservaten en het opstarten van nieuwe reservaatprojecten ondersteunen door het structureel voorzien van **middelen op de begroting** om mee de **restfinanciering** bij aankoop van deze natuurgebieden te realiseren (d.w.z. het aandeel dat de terreinbeherende vereniging zelf moet ophoesten en dat kan gaan van 10% tot 40% van de aankoopssom). De gemeente kan ook niet-gebruikte gemeente- of OCMW-gronden **in beheer geven aan Natuurpunt**. Ze kan het **beheer door Natuurpuntvrijwilligers** ondersteunen door tussen te komen bij aankoop van materiaal of door uitvoering van bepaalde (mechanische) werken zoals de aanleg van een poel. Daarnaast kan ze kansen creëren voor **bosuitbreiding** en het verbeteren van de toegankelijkheid van de bossen op haar grondgebied.

Natuurhandhaving en -uitbreiding in landbouwgebied

Buiten natuurgebieden is vaak niet voldaan aan een **basisnatuurkwaliteit**. Dan zijn specifieke maatregelen nodig in het traditioneel leefgebied van soorten omdat hun behoud niet door natuurgebieden alleen kan worden overgenomen. Bijvoorbeeld in landbouwgebied zijn sommige soorten zo zeldzaam geworden dat noodmaatregelen genomen moeten worden om hun leefgebieden veilig te stellen: bescherming van akkervogels via Graan voor Gorzen-projecten, zwaluwen, eikelmuis, akkerflora... Voor sommige van deze soorten vormt onze regio quasi nog de enige oase in de

woestijn die Vlaanderen intussen is. Er rust dus een belangrijke verantwoordelijkheid bij alle actoren om deze fauna en flora niet definitief verloren te laten gaan.

Nemen we weer ons voorbeeld Boutersem, dan gaat het heel specifiek over de **ruilverkaveling** Willebringen die voor de komende jaren een belangrijk dossier voor deze gemeente zal zijn. De plaatselijke Natuurpunt-afdeling en -kern willen mee wegen op de uitvoering conform de plannen die dankzij onze tussenkomsten ook in natuurversterking voorzien. We verwachten van het gemeentebestuur dat ze onze vereniging daarin ondersteunt. Een belangrijk aandachtspunt is de evenwichtige en gelijklopende uitvoering van werken in het landbouwgebied en de werken voor natuurontwikkeling (natuurontwikkelingsstroken, landschapselementen...). De ruilverkaveling zal zorgen voor vaste structuren maar daarnaast zijn er ook maatregelen die meer flexibel toegepast kunnen worden (bv. vlakken voor veldleeuwrik). We verwachten van de gemeente dat ze het debat daarover faciliteren en resultaatgericht sturen, landbouwers die in deze richting meewerken erkennen voor hun inspanningen, informeren over en sensibiliseren voor aanvraag van beheersubsidies (VLM)... Ook de verdere versterking van de bestaande natuurreservaten (Snoekengracht en Mene-Jordaan) zijn voor Natuurpunt cruciale dossiers.

We verwachten verder van de gemeenten een **doordacht wegbermbeheer** omdat de bermde (laatste) toevluchtsoorten zijn voor heel wat soorten. Dit is publiek domein en moet dat ook blijven. Gemeenten zouden erop moeten toezien dat bermde, ruige stroken en trage wegen in landbouwgebied niet omgeploegd worden. Andere aandachtspunten zijn het responsabiliseren van de landbouw voor effectieve **erosiebestrijding**, het opzetten van samenwerking met de landbouw voor de uitbouw van het landbouwgebied in de richting van **streekontwikkeling**.

Soortenbescherming

Ook voor soortbescherming spelen lokale besturen een belangrijke rol. Het beschermen van specifieke planten en dieren leent zich bijzonder goed om bij de bevolking draagvlak te creëren voor natuurbescherming. De abstracte 'natuur' krijgt op die manier voor veel mensen een gezicht. Die soorten vormen het 'visitekaartje' of de 'mascotte' van de gemeente. De provincie heeft in dit verband

Ook in het akkerlandschap waar er na de ruilverkaveling ongetwijfeld een schaalvergroting zal optreden, moeten maatregelen genomen worden (o.a. akkerranden en stroken voorzien) indien we de akkervogels zoals de veldleeuwrik en de grauwe gors willen behouden. Dit gerealiseerd krijgen zal de moeilijkste opdracht zijn en uitdaging worden.

Foto links Jules Robijns. Foto rechts grauwe gors, Freek Verdonck

een sturende rol, denk maar aan het **koesterburen-project**. Binnen Natuurpunt Oost-Brabant aanvaardden de gemeenten de geselecteerde koesterburen (www.koesterburen.be). Hierdoor is al een eerste stap genomen in de richting van de effectieve deelname aan de campagne en de uitvoering van concrete koesteracties. Bovendien nemen de meeste deel aan de koestercampagne 'Je hebt meer burens dan je denkt'. Dit betekent dat concrete acties zullen ondernomen worden die de koesterburen en de hele gemeentelijke biodiversiteit ten goede komen.

Concreet vragen we de gemeenten verder te blijven inzetten op hun koesterburen, maar ook aandacht te hebben voor de bescherming van andere soorten die niet op hun lijstje voorkomen en die ook hulp kunnen gebruiken, zoals uilen, zwaluwen, bijen, amfibieën, en allerlei wilde planten.

Inzetten op algemene milieukwaliteit

Voor het creëren van een gezonde leefomgeving is het belangrijk om in samenwerking met het provinciale niveau en het Vlaamse gewest in te zetten op zuiver water, zuivere lucht, het tegengaan van lawaaihinder, lichtvervuiling, het indijken van zwerfvuil, zuivere bodem.

Concreet kan het gaan over het blijven sensibiliseren van de bevolking voor een proper milieu, het opzetten van acties om verschillende vormen van vervuiling tegen te gaan, het concretiseren van plannen rond (gescheiden) riolering en waterzuivering, zeker daar waar er nog steeds geloosd wordt in beken en in natuurgebieden, het erkennen van de Natuurpunt-participatie in de Gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Ordening en de Milieuvadvisraad als vertegenwoordigers van de natuursector.

Betrokkenheid van mensen bij natuur verhogen

Sensibilisatie en communicatie zijn en blijven belangrijk om het brede publiek te betrekken bij natuur en de bescherming ervan. Concreet kan de gemeente activiteiten voor een breed publiek ondersteunen en daartoe samenwerken met de lokale Natuurpunt-afdeling of -kern, zoals de Dag van het Park, de Nacht van de Vleermuis, de Walk for Nature of andere activiteiten met voor de gemeente typische accenten. Hetzelfde kan ze doen voor laagdrempelige cursussen en thema-avonden (insecten, hoogstamboomgaarden, de wilde tuin,...) rond diverse

Excursie voor de burens van het Aardgat in Tienen, aan de rand van de stad.

Foto Peter Pelegrin

natuurthema's. Van belang is ook de monitoring (in kaart brengen van gebieden en soorten) met prioriteit voor de (weg)bermen in functie van bvb. knautiabij, akkervogels, zeldzame planten... Tenslotte kan ze in haar eigen gemeentelijk informatieblad ruimte voorzien voor aankondiging van Natuurpunt-activiteiten en voor artikels rond een natuurthema.

Natuurpunt kern Boutersem, eindredactie Theo Mardulier

Oproep

Afdelingen of kernen van Natuurpunt Oost-Brabant: neem contact op met jullie gemeentebestuur voor zover dit nog niet gebeurd is en ga het overleg aan rond bovenstaande thema's zodat ze opgenomen kunnen worden in het gemeentelijk beleidsplan en de begroting voor de komende 6 jaren.

Leden van Natuurpunt: laat, waar en wanneer de gelegenheid zich ook voordoet, jullie gemeentelijke politici weten dat natuur en biodiversiteit voor jullie belangrijk zijn en jullie een leefbare, natuur-rijke gemeente willen in het belang van deze en komende generaties.

Grote pimpernel.

Foto An De Wilde

Papegaaizwammetje en levendbarende hagedis.

Foto's Jules Robijns

